

Ledare

JAYNE SVENUNGSSON

Efter flera temanummer är det dags för ett reguljärt nummer som inte desto mindre har en påtaglig tematisk tråd: förändring och kontinuitet i kristendomens brokiga historia. Allra först har vi glädjen att presentera det vinnande bidraget i *Svensk Teologisk Kvartalskrifts* pristävling för bästa vetenskapliga artikel 2022. Bidraget är författat av Carl Johan Berglund som redaktionen gratulerar å det varmaste. Berglund ger oss en fascinerande inblick i den antika kristendomen i form av en analys av martyrvittnesbördet *Perpetuas och Felicitas martyrium*. Vi får här möta en dödsdömd ung kvinnas berättelse om sina känslor och visioner inför att möta vilddjuren på arenan i Karthago. Berglund visar hur Perpetua lutar sig mot etablerade grekisk-romerska normer när hon talar för sin sak, samtidigt som hon i ett par väsentliga avseenden bryter med det omgivande samhällets ideal; dels i vägran att offra till de romerska gudarna, dels i antagandet om varje människas inneboende värdighet.

Att flexibilitet i förhållande till andra vishetstraditioner inte alltid setts med blida ögon inom den kristna kyrkan påminns vi i nutiden om av den kritik som ibland riktas mot Svenska kyrkans anammande av ”icke-kristna” andliga praktiker. Tar man i stället sin utgångspunkt i den levda religionen framträder en delvis annan bild. Bland många av de människor som *de facto* söker sig till Svenska kyrkan finns både en nyfikenhet och öppenhet inför andliga praktiker med rötter i exempelvis asiatiska body–mind-tekniker, new age eller humanistisk psykologi. En inblick i dessa utvecklingar får vi av Linnea Lundgrens, Katarina Planks och Helene Egnells delrapport från det pågående forskningsprojektet ”Folkkyrkans nya ansikten – levd religion, nyandliga praktiker och teologisk legitimitet”. De tre forskarna kartlägger här väsentliga utvecklingar som ägt rum i den inomkyrkliga praktiken

under senare decennier, där en av många observationer är att det blivit allt svårare att upprätthålla strikta gränser mellan analytiska begrepp som ”öst-erländsk” och ”västerländsk” eller ”kristet” och ”nyandligt”.

I efterföljande bidrag återvänder vi med Anton Johnsson till de långa historiska perspektiven och påminns om att dialektiken mellan uppbrott och kontinuitet i alla tider varit en del av kristendomen. Genom hagiografiskt material belyser Johnsson tre gestalter från representativa brytningstider i kyrkans historia: Klara av Assisi som verkar under 1200-talet då tiggardordnarna växer fram, Elisabeth Dirks som verkar under 1500-talet då Europa präglas av reformationens slitningar och Helge Åkeson som verkar under det sena 1800-talet då sekulariseringen börjar göra sig gällande. Samtliga tre bröt i namn av sin kristna övertygelse upp från sina biologiska familjer och utmanade därmed omgivningens konventioner. Den fråga som ytterst inträtter Johnsson är i vilken mån detta radikala uppbrottsideal i den kristna traditionen förebådar uppkomsten av den moderna självständiga individen – en individ som intar en kritisk distans till samhällets givna ordningar och samtidigt utmanar ”till nya livsformer som kan utgöra levande politiska alternativ nedifrån”.

Ett sista historiskt nedslag bjuds vi på av Susanne Wigorts Yngvesson och Mia Lövheim, som tar oss tillbaka till tiden efter första världskriget och den intensiva debatt som väcktes av skriften *Det andliga nutidsläget och kyrkan* (1919). Även här aktualiseras frågan om individens sanningssökande gentemot traditionella auktoriteter. Det som fick debattens vågor att gå höga var kanske i synnerhet att detta pläderande för en ”religiös revolution, en ny reformation” artikuleras av namnkunniga personer *inom* kyrkans hägn. De just citerade orden skrevs av Emanuel Linderholm, som även efterlyste ”bekännelsefrihet inom ramen för kristlig åskådning” samt respekt för personliga uppfattningar i förhållande till vedertagna dogmer – allt i akt och mening att vara en kyrka lyhörd för sin tid.

Denna rika odyssey genom kyrkans historia väcker många tankar och kastar ljus på vår egen tid, vilken även den är en brytningstid i flera avseenden. Situationen i Tyskland är belysande. Aldrig förr har så många människor lämnat kyrkan på så kort tid som under 2022, då 522 821 personer lämnade katolska kyrkan och 380 000 lämnade de protestantiska kyrkorna. I det kommande bandet av Edinburgh University Press pågående satsning att kartlägga den globala kristendomen, *Christianity in Western and Northern Europe* (redigerat av Kenneth R. Ross, 2023), ges viktiga perspektiv på vad som motiverar västeuropéer att stanna kvar respektive lämna sina kyrkor. Bland de motiv som människor uppger för att stanna märks uppskattning av kyrkornas diakonala verksamhet, medan ett av de vanligaste motiven för

de som utträder är ilska och besvikelse över prästers sexuella övergrepp, inklusive försöken att skyla över dessa.

Dessa mönster kallar till eftertanke och det är frestande att spinna vidare på Anton Johnssons konstaterande att sekularisering ”inte nödvändigtvis behöver ses som ofromma avsteg från tron”, utan tvärtom ofta springer ur radikala källor i kristendomen själv: ”Sekulariseringen skulle, kortfattat, kunna beskrivas som den sociala världens appropriering av det radikala uppbrottet som helgonen stod för.” När tyska katoliker lämnar sin kyrka i besvikelse över de många och återkommande pedofilskandalerna kanske detta inte bara och inte alltid ska tolkas som ett övergivande av den kristna tron. Det kan också tolkas som trohet till en tradition som redan i sin historiska linda förkunnade varje människas inneboende värdighet. ▲